

شاہ شجاع اور بیرکٹ

د تاریخ پہ تلہ کی

حالبہ مقایسہ اور عجیب مشابہت
لکوال: حبیب اللہ رفیع (۱۳۶۴)

Ketabton.com

«شاہ شجاع» اور «ببرک»

د
تاریخ پہ تلہ کی

(جالبہ مقایسہ او عجیب مشابہت)

لیکوال

حبیب اللہ رفیع

۱۹۸۵/۱۳۶۴

پبلسٹی ٹرانسپیرینس
پبلسٹی ٹرانسپیرینس

د کتاب نوم : — شاه شجاع اوبيرك شا

ليکوال : — حبيب الله رفيع

د پښتني طرح : محمد روحاني ميلني

خطاط : — شاه محمود پتنگ

ناشر : — امان کتاب

د خپرولو نومره : — (۱۴)

د چاپ کال : — ^م۱۳۶۴

ن ۱۴۰۶

ع ۱۹۸۵

د چاپ شمير : — ۵۰۰ ټوکه

بيده : ۶ روپي

تروڻ

د هغو ٽولو سڀڻو شهيدانو

په نوم

چي په دي يوه نيمه پيري کي پي

له انگرېزانو او روسانو سره

مقدس جهاد کړي دي

ح ، رفيع

فهرست

سرلیک

سریزه

لومړی برخه:

۶

له شاه شجاع نه تر بیرک شاپوری

۹

دوهمه برخه:

۱۹

د افغانستان د تاریخ دوی پانی

لومړی پاڼه: د انگریزانو لومړی تېری

۲۱

اود افغانانو ملي پاڅون

دوهمه پاڼه: د روسانو لومړی تېری

۳۶

اود افغانانو ملي پاڅون

درېمه برخه:

۴۹

د بالاحصار ننداره

۵۷

ضمیمه

د دینیا بامه
 د فو عو نیانو د
 عظمت ته دی
 س و فو سلسلې
 س جاپی لکوی
 دینیا بامه
 د فو عو نیانو د
 عظمت ته دی
 س و فو سلسلې
 س جاپی لکوی
 له س ک ن د ا ک ت ی س ج ن ک ی ز ا ن ک ی ن د ا و ر و س پ و ر ی
 س ت ا ز م و ی ب ن ت ت ه د س و فو سلسلې د ی ر ا ج ی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ د ملتونز قد نما او حقیقت نما هنداره ده ، دا هنداره
 پېښی ثبتوي او خبرې لکه څنگه چې دي هماغسې بڼیې ؛
 تاریخ څوك بدلولی او غولولی نشي ؛ هدا سبب دی چې د تاریخ
 قضاوت قاطع او پریکړی دی ، نه په چارجم کوي او نه له چا
 سره ظلم .

تاریخی ملتونه دخپل تاریخ له کوربنونه درس اخلي ، د
 خپل پیرون په غېږه کې دخپل نن پل پورته کوي او د سبا په
 لور په پنځه او ټا کلي لاره یون کوي .

د افغانستان د تاریخی ملت تاریخ هدا سې یو نړود
 او له پندونز او ودهونز ډك تاریخ دی ، دلته ډېر ښکرو او زوږو
 راغلي عینې ضعیف النفس او حان پلوري کسان یې هوندلي
 خود تزلزلت ا حینستل یا لاندي کول یې له وس نه وتلي
 او د افغاني تاریخ د ناهوس خلاف وه او ده او په پای کې یې
 شرمېدلي ماته حتمی وه او ده .

د پردو د تېر یو په مقابل کې نړموند د ملت ثابت د سړیخ
 نړموند د تاریخ په اوږدو کې ډېرې ورته پېښې زین وېلي

اود دپرو بېلابېلو تېرپو سیر اود پیل او پای ته کی یی
سره غوټه کړي دي .

یو له دې مشابهتونه څخه پر افغانستان باندې یو نیم کاله
پخواند انگرېزانو د لومړي تېري داستان او جريان دی چې پر افغانستا
باندې دروسانو له روان تېري سره دېر ورته والی او مشابهه اړخونه
لري ؛ موږ په دې رساله کې همدا مشابهت څېړلی او پوره جالبه مقابله
ترې جوړه شوی ده .

دا اثر درې برخې لري ؛ په لومړۍ برخه کې په نولسمه پېړۍ کې
پر افغانستان باندې دانگرېزانو د لومړي تېري او په شلمه پېړۍ
کې پرافغانستان باندې دروسانو د لومړني تېري یوه لنډه پرتلنه
او مقایسه ده چې یو ځانگړی مطلب دی مقدمه - بحث او نتیجه
لري ؛ په دوهمه برخه کې په همدې دوو تېریو باندې په دوو بحثونو
کې مفصله څېړنه ده چې په دې توگه لومړۍ برخه د دې برخې له پاره
د ننوتني او مدخل بڼه غوره کوي ؛ درېیمه برخه بیا هم په
همدې موضوع لیکله شوی او د دې اوږده بحث یوه ادبي نتیجه کړي
یې بللای شو .

موږ د تاریخ دا جالبه مقایسه او عجیب مشابهت په دې وخت
کې چې له وحشی روسانو سره زموږ مقدس جهاد په بشپړ قوت
اود لوی خدای جل جلاله په مرسته په بري روان دی ، د لوستونکو مخې
ته بدو او د تاریخ د تېر همسیر په بناء دروسانو په محترمه ماته
حکم کوو او خپلو دینو هیواد والو او مجاهدینو ته دا وریادول غواړو

چې باید له تاریخ نه درس واخلي او دخپل وحشي دین د
ماتولو له پاره له هغولارو، چارو، ایشار، فداکاری او لوړپېټي نه
کار واخلي چې ددوی پلرونو د انګرېزانو د تېریو په وخت کې کار ترې
اخیستی و .

تر دې لنډې یادونې وروسته مو ددې کوچني رسالې لوستلو
ته لاملو او د سروسانو د بشپړې ماتې په هیله داسرینه سره رانغاړو او
په موضوع پیل کوو .

په مینه

ح ، رفیع

پېښور ، کوزتاکال

۱۳۶۳/۹/۸

لوهري برخه:

له «شاه شجاع» نه تر «بيرك شاه»

پورې

پنځوس زده انگرېزي پوځ ورپسې و
«شاه شجاع» بریت تاوول سپرد دفاع و
خویرلک خرساڼ ترعنه بيرك «شاه شجاع» ته
دادی حکم «بيرك شاه» ها «شاه شجاع» و

مورن نه وایوچی تاریخ تکرار پری خوله دی نه م باید سترگی پتی
نه کله شی چی تاریخی هیوادونه د هغو پخو سیند و قوتل اوتل لاس
ته ورته دی چی د پیریو په پیریو کې روانی اوبه په خپل قالب کې
اچوي ، تاریخی پېښې قالب بندي کوي او خپل ځانگړی اثر وربخښی ؛
له دې ډول هېوادونو څخه افغانستان یو تاریخی او تاریخ جوړونکی
هېواد دی چې تمدن یې له تاریخ سره غږونکې رانښلېدلی او د شروندانو
پنځوس زره کلني نښې نښانې یې په لاس کې دي . دا هېواد د پیریو
په اوبه وکې د راز - راز تیری کوونکو او اشغالگرانو تریرغل
لاندې راغلي دی خود دې هېواد مسلمانان او مېړنیو زاهدانو دا قول تېری
شده کړی او یرغلگر یې په خپلو وینو لهرلي دي .

لیری نه څو د موضوع درو بڼا نتابه له پاره پر افغانستان
باندي دوخت د لوی ښکیلاک کړ قوت انگرېز لومړی تجاوازاو
ددې وخت د لوی یرغلگر قوت روس لومړی تېری سره پرتله
کو ، سره له دې چې ددې دوو تېریو زماني فاصله یو نیمې
پېړۍ شاوخوا ده خو ورته والی یې دېر سره زیات او د توجه وړ دی ؛
انگرېزان په ۱۸۳۹ع کال کې پوره ۱۴۵ کاله وړاندې له خپل
ترپنځوس زره زیات لښکر سره د هېواد له ختیځ او جنوب ختیځ لوري
څخه د « شاه شجاع » په نامه دیوه فراري سړي د حمایت په پلحه
زموږ په هېواد راننوتل ، د انگرېزانو د تېری منطق دا و چې موږ
« شاه شجاع » پر خپل هوونې تخت کېښوو او د حالاتو تر کابو کېدو
وروسته بېرته خپل هېواد ته ستونږو . د لښکر په ټولو عصري وسلو

اونظاي تجھيزاتو سنبال وُ چي لنڊيزي دادی :

«د بنگال ډويزن د جنرال کاتن په قوماندانۍ ۹۵۰۰ تنه،
د بمبئي ډويزن د سرجان کين په قوماندانۍ ۵۶۰۰ تنه، د جنرال
ډنکن زيرمه شوی لښکر ۴۶۵۰ تنه، د بمبئي زيرمه شوی
لښکر ۳۰۰۰ تنه، د شاه شجاع لښکر ۶۰۰۰ تنه، دده د زوی
نيمو شاه لښکر ۴۸۰۰ تنه، د پنجاب د سکھانو مرستی مسلمان
لښکر ۶۰۰۰ تنه، د سکھانو قوت الظهير ۱۵۰۰۰ تنه، چي قول يې
۸۰ توپونه، ۹۴۰ تنه توپچيان او ۵۹۰ تنه مهندسين درلودل،
داټول عسکر ۵۴۱۵۰ تنوته رسېدل چي ۱۲۰۰۰ تنه يې دلوانو
کارکوونکي او ۳۰۰۰ سره يې بار وړونکي او بنان درلودل،
هر جگي انگرېز يونکر درلود، هر فيل دوه مهمتران او هر لښکر
دوه سقاوت درلودل اولس بار وړونکي او بنان، هر اس
يو مهمتر درلود، د هرو شپاړسو تنو عسکرو يو آشپز او د
هرو دريو او بنانو يو خاړوان و؛ شرنگري، نانبايان، قصابان،
خيمه وړونکي، کسبگر او خرڅوونکي هم پر دې «جمل» لښکر وړ
زياتېدل؛ اما انگرېزي افسرانو هر يوه افسر لس او بنان، يوه
کاومينی ريبه، پنځه د سپرۍ آسونه، دوه يابوگان او تقريباً
شلوېنت تنه کارکوونکي او خد متکاران درلودل، د دوسته انگرېزي
ميرمنې هم له يوشمير ميتخو او هر يوه او تخت روانو سره په زريات
تجبل سره د افغانستان ميلاستون ته راښتولې. د افغانستان
پر لاسو باندې د دې «جمل» اردو ته پېدل لکه د ملخانو سيل

داسې و چې د هيواد په كليو او ښارونو رالويدل او خواږه، واښه او هيوې يې په خپله مخه كې له منځه وړل. (افغانستان د رسير تاريخ ، د ارواښاد غبار تاليف ، ۵۲۳ مخ ۰)

هداران روسان په ۱۹۷۹ع كال كې له خپل سل زرين مجهنښ لښكر سره د افغانستان له شمالي او شمال لويديځ لوري شخړه د خپل يوه فلزي څيره خرد بېرك تزارمل د حمايت په پلمه زموږ په وطن راتويې شول ، د روسانو د تيري منطق هم دا و چې موږ بېرك-د كابل پر تخت كښنو او د وضعې تر لاسه وروسته زموږ لښكر پرته زموږ هېواد ته ستېږي ، دې لښكر همكل عصري تجهيزات درلودل او په دې تيري كې هوايي تېرى هم له دې كبله چې په دې يونيم سل كلن زهاني ولتن كې الوتكه اختراع شوې او پراختيا يې كې وه ، شامل و ؛ سره له دې چې د روسي متجاوز لښكر د مهماتو جزئيات تر اوسه په لاس كې نشته خو په زړه او توپږ او ټاكنونه ورسره وو ، په سلماو الوتكي ورسره ملي وې او په دې سر پرې يې ممنوعه كيمياوي اوزهر لرونكي وسله هم له ځانه سره درلوده او په سلماو زره كله شينكوف او و شرونكي وسلې يې افغانستان ته له ځان سره راوېلې .

د پر لوي توپير چې په دې دوو تېريو كې موجود و دا و چې شاه شجاع د انځرېز د لښكرو په ځمكنښ صاف كې د كندهار له لارې وطن ته راننوت خو بېرك تزارمل په افغانستان كې د روسي عسكرو تر ځاي پر ځاي كېدل وروسته د روسي الوتكي

په ټول بکس کې په پټه افغانستان ته را ننه ایستل شو. هدا راز شاه شجاع خپله واکمني (!) په کند هار کې په یوه غزنه کې اعلان او "تاج پوښي"، ترسره شوه خو بېرک د هسکو او تاشکند له لږدیو کانڅخه خپل رټلی رژیم اعلان کړ او د بریژنیف په وړاندې یې د هېواد پلورنی مراسم ترسره کړل.

انگرېزانو د لاهور د درې اړخیز تړون له مخې چې په ۱۸۳۸ع کال د انگرېزانو، رنجیت سنگھ او شاه شجاع ترمنځ شوی و، افغانستان اشغال کړ او روسانو د هغه تړون له مخې چې په ۱۹۷۸ع کال یې له خپل بل نوکر "تروکی" سره په هسکو کې لاس لیک کړی و، د افغانستان په اشغال لاس پورې کړ.

افغانانو ته کله چې غبرگنده شوه چې د افغانستان واکمن شاه شجاع ته بلکه مکانات دی او انگرېزان د هېواد په ټولو چارو کې لاس لري، نو وسله یې راپورته کړه او په ټول هیواد کې یې په پاشوت لاس پورې کړ، د دې ملي قهر منطقي نتیجه د ۱۸۴۱ع کال د نوامبر د دویمې نېټې ملي پاشوت و چې د کابل او شاوخوا خلك دملي مشرانو تر قوماندې لاندې راپاڅېدل، د خپلو لاسو په وسله یې بالاحصار تر اور لاندې ونیو او د هېواد پاکه خاوره یې د دینمن تر پېښو لاندې په اور بدله کړه. هدا راز له هغې ورځې نه چې روسانو د ۱۳۵۷ لمریز کال (۱۹۷۸ع)

د غوايي د کودتا له لارې خپل نوکران واکمني ته ورسول او زموږ پر پاکه خاوره یې غیر مستقیم تېری وکړ او زموږ سیاسي سرښت یې ترلاسه کړ. افغانانو د موضوع له درک سره سم ټوپک ته لاس کړ،

محلي قيا موندو - ورو د ملي پاشون بڼه غوره كړه، عسكري
او ملكي پاشونونه وشول او د روسانو پر استعماري اداره وژونكې
او درني ضربي واردي شوي، په ۱۹۷۹ع كال كې پر افغانستان
باندي دروسانو وسله وال تېري د عمومي انقلاب سبب شو چې ورځ
په ورځ يې لمن پراخه او بري يې د توجه وړ شول او اوس لكه
خرنكه چې د ۱۸۶۱ع كال د نومبر په دوهم نېټه چې كابل د مجاهدينو
تر محاصري لاندې و، دا تاريخي ښار د اسلام او وطن د غاړيانو
تر زړېدې محاصري لاندې راغلی دی .

د شاه شجاع په دوره كې هم دولتي اداره او افغاني عسكرو
د انگرېزانو په خدمت كې وو او اوس هم هدا سبب ده؛ په هغې وخت كې
م دې خوار ساتل شوي خو حضرت د اردو پياوړي ايمان په
وسله سنبال ملت خپله تيره توره خپل دښمن ته وښوده او
اوس هم .

هغه وخت هم د شاه شجاع بادالمن، برنس او مكناټن د مجاهدينو
د تېري تودې له لاسه يو په بل پسې د جهنم لاره ونيوله او
اوس هم د بېرته بادالمن برېښيف ^{اوپر ښكار} اندروپوف ^{اوپر ښكار} د مجاهدينو د ميرانې
او نه باور كيدونكو بريو له امله زړه چاودي د دوزخ كښي
ته روان شول .

د انگرېزانو په تجاوز كې هم هغه ټول انگرېزي عسكرو چې د
لته بند له لارې نه كابل ته راغلي وو په هغه لاره كې
جهنم ته وليدل شول او اوس هم هغه روسي عسكرو چې د سالانو

د تونل له لارې کابل ته راغلي په هماغه لاره کې جهنم ته
لېږل کيږي .

د افغان او انگرېزان په لومړۍ جنګ کې د برنس او مکتان
تر وژل کېدو وروسته د شاه شجاع د وژل کېدو وروسته
او اوس د بریښنيک او اندروپوف تر زده چاودي کېدو او جهنم
ته تر رسېدو وروسته د بېرک تر اړه د وژل کېدو موقع راغلې شوې
ده .

د شاه شجاع د درامې په پاې کې بيا هم شاه شجاع د اميرانه
وګرځېدو د انګرېزانو له هغه قرارداد نه يې غاړه وغزوله چې له
ملي مجاهدينو نه يې ژمنه اخېستې وه چې انګرېزان به شاه شجاع
له ګان سره بيا يې او افغانستان به ده ته په برتانيوي خاورو
کې معاش ورکوي او په مقابل کې به دوی امير دوست محمد خان
بېرته افغانستان ته را ستوي خرو شاه شجاع د دې تړون په خلاف
له انګرېزانو سره تر تلونو په افغانستان کې وژل کېدلو ته
تر حېڅ ورکړه او همدلته مجاهدينو په لاس دخپلې لويې ګناه په
کفاره کې وژل شو خوله بېرک سره دا شجاعت هم نشته چې
دان روسان له افغانستان نه پېښې سپکولو ته اړ شي نو
دی به روسانو ته زاری کوي چې تر ګان وړاندې ماله افغانستان
نه وباسئ خو وخت به تر وخت تېروي او روسان دخپل
له مخې مغلوبان په نيمه لاره کې پرېږدي نو بيا به دوی ترې حې
او بېرک به جبراً مجاهدينو ته پرېږدي او بيا به هم د تېښتې له

هغو سره د شاه شجاع په سرنوشت اوږدې او د مجاهدینو په
لاس به د دوزخ کندی ته غورځول کېږي .
په نتیجه کې باید وویل چې پر افغانستان باندې د روسانو لومړي
تېري همغه لار چې یوه نیمه پېړۍ وړاندې د انگریزانو لومړی تېری
وهلی وه ، په مخه کې لري او موږ داسې ورځې ته سترګې په لاریو
چې د دې دوو تېریو پیل او پای ټکي په خپل تاریخ کې سره وښلولو
او د راتلونکو تېریو کورنکوله پاره یې د عبرت د یوه لوی درس په
توګه پریږدو!

هو! دا ورځ وېره لنده او شترې ده ځکه چې لوی خداي جل جلاله
د حق او حق پالونکو ملګری دی :

لاتراوسه یې ماغزه په قرار ته دي
چا چې ماسه وهلی سره سنګ دی

دوهمه برخه:

د افغانستان د تاريخ دوي پاني

په

د هري پاني يوه مخ توپرا او بل طلاني دي

د انگرېزي پښتاني زور د لته اوبه شو
په نهاريو د تزار نوي لښکر دی

لومړې پاڼه

په ۱۹۳۸ کال پر افغانستان باندې د انگریزانو

لومړې تېری

اود ۱۸۴۱ کال دنوامبر په دوهمه نېټه د افغانانو

ملي پاڅون

په نولسم پيړۍ کې په افغانستان کې د اقتدار جنګونو او د
واکمنۍ کورنۍ، کمونيزم، فخرود افغانستان هغه پياوړې سترواکي
(امپراتوري) چې لوی احمد شاه بابايې بنسټ ايښی ؤ دېره کم واکه،
کا واکه او پي خواکه کړه او ددې نرمينه يې برابرې کړه چې دروس
او انګېز بېکېلاک کړی سترواکي افغانستان د خپل استعماري
مرقابت صحنه وګرځوي .

انګېز پلنونه د قدرت د وړې شاه شجاع پناه ور وړلوروان
حالات داسې وشړخول چې انګېزان ترروسانو وړاندې شي او

د افغانستان په لاندې کولو سره د آموښند ترڅنډ وپورې
خان ورسوي، د ۱۸۳۸ع کال په جون کې له فرلری شاه شجاع
سره د لاهور ټولت تړون کول د دې تجاوز عملی پیلامه وه؛
انګرېزانو دیرې اعلامیې په ترڅ کې امیر دوست محمد خان په
دې تړمتي کې چې گویا د روس په مرسته له افغانستان سره
د «پښور» بیاتړل غواړي، دوی په دې اعلامیه کې «بارکزی» سره اړ
د حکومت «غاصبین» وبلل او د افغانستان واکمني یې د «سدوزیر»
«قانونی حق» بلله، د «بارکزی» په وخت کې یې د افغانستان
وضع «که وده» ونښوده او په اعلامیه کې یې زیاتنه کړه چې دا کله وې
هغه وخت له منځه یې چې شاه شجاع د انګرېز په پوځی مرسته بېرته
په خپل «موروثی تخت» کې بنډول شي او په دې توګه به د برتانوي
هند «تمامیت» تأمین او د افغانستان د ملت «اتحاد» به ټینګ
شي.

د همدې منطوق په بناء انګرېزان پرا افغانستان باندې
د تېرې په تیاری بوخت شول، د سفربري امریې وکړ،
د شاه شجاع په لاسلیک یې په افغانستان کې زیات شمېر ابلاغی
نشر کړې چې پکې ویل شوي وو؛ د افغانستان د سلطنت حقیقی
او شرعي وارث «اعلیحضرت شاه شجاع د غازي احمد شاه بابا» لمسی
او محمد زایي وروڼه د تاج او تخت غاصبان دي نو دادی د افغانستان
«اصلي پاچا» له «خپل لښکر» سره د خپل پلرني تخت د نیولو
په نیت خوځېدلی دی او د هندوستان د انګرېزي حکومت

لبنګرې چې دی یې دروند مېلمه و دده په ملتیا کې ورسره
سرواني دي شوپه خپل پلرني تخت باندې دده «جلوس» وويي
او «مبارکي» ورکړي بيا به دا دوست لبنګرې پرته له افغانستان
نه ووزي او هندوستان ته به راغبرلو شو .

له شاه شجاع سره داروان، مبارکي ويونکي، «دوست» لبنګر
چې ټوله شمېره يې شلور پخوس زده يوسل او پخوس تنه کېده او اويا
توپرته اود وخت مدرنه اوقوي وسله ورسره وه ، له بشپړ و
تجميزانو سره روان شو ، پتيل شوې وه چې دا «محدودي قواوي»
د خيبر له لارې ننګرهار اود سيند او بلوچستان له لارې کندها
ته ننزي . د سيند له خوارولاني قواوي د ۱۸۳۹ع کال د جنوري
په شلمه نېټه د سيند د سيند شخړه وته را ورسېدې ، په فوري
کې تر سيند لپورې وټي او په بنګرې پرې له شاه شجاع سره يو
ځای شوې ، په افغانستان کې د انګرېزانو اصلي پاچا مکنات
چې ظاهراً د انګرېز د سفير په ترګه و ، ورسره و .

د خيبر له لارې را سرواني قواوي هم يوازې نه وې د شاه-
شجاع زوی شهزاده تيمور ورسره و چې په دېرو اغزانو يې را
سروان کړی و .

انګرېزانو په خپل دې پروګرام کې هغه درلوده داسې
وښيي چې شاه شجاع د افغانستان «خپلواک» پاچا دی او ورسره
راځي انګرېزي لبنګرې تر فرمان لاندې او څو ورځني
مېلمانه دي . له همدې امله دوی په کندهار کې د شاه شجاع د

تاج پوښی په وخت انگریزي عسکر په داسې ډول د شاه شجاع
په مخه کې تېر کړل چې انگریزي بیرغونه یې د « احترام » په توګه
خوږه ندکړي وو او کله چې دی پر تخت کښېناست دده په درناوي
کې یې د تړپون (۱۰) ډزې وکړې ، بیان د انگریزي لښکرو
قوماندان جنرال کین او په افغانستان کې د انگریزي سپین « مکتان »
د پاچا « حضور » ته وړاندې شول او د انگریزي حکومت په
نایتندګي یې مبارکه وکړې ، په ختیځ افغانستان کې یې هم داسې
وکړل ، شهنزاده تیمور یې چې د بفتی جامې یې اغوستې وې په
ورینه یې مسند کښېناوه ، د لوړو خواوو ته مأمورین او عسکر د
« احترام » په ډول ودرېدل او انگریزي افسران مبارکه وکړې ،
د د انګرېزانو د تجاوز د پردې مخه او روپوش و ؛ د دې تر شا یې
جواسیس خوله کړل ، پیسې او آواز یې خپرې کړې ، د کابل
د پاچا امیر دوست محمد خان د واکمنۍ د نامشروعۍ په برخه
کې یې د خلکو ذهنونه « تنویرول » غوښتل ، مشران او محوړ ، خانان
او نوم لرونکی کسان یې په شاه شجاع لاهورول ، خړو چې په پیسو او
دسیسو وغولېدل لاهور او چا چې مقاومت کاوه له مخه یې وړل .
انګرېزان په داسې حال کې چې شاه شجاع یې په مخه کې را روان
و د ۱۸۳۹ کال د اپریل په ۲۵ مه نېټه کندهار ته ننوتل او
د حکومتي قواوو له جزوي مقاومت نه وروسته یې کندهار تسخیر
کړ ، د مړه په اتمه نېټه یې د شاه شجاع تاجپوښي تر سره کړه او
تر دې یوه ورځ پخولې د افغانستان پر دې خرد مختار (۱) پاچا

يو اوه فقره ايز ترون لاسليك كړ چې په هغه کې منل شوي
وه ، انگریزي مېلمانه عسکر به د تل د پاسه په افغانستان کې
پاتې او لگښت به یې د افغانستان له خوا ورکول کېږي ،
افغانستان به له بل یوه اروپایي هیواد سره م رولې نه لري
او تجارتي چارې به یې هم د انگریزي دولت د ایلچي په خوښه
ترسره کېږي .

پرنیکانوله خپل د ولرد کړي پاچا سره په کندهار کې تر دوو
مياشتو تېرولو وروسته د کابل په لور د راتلو اراده وکړه ، په
کلات کې غلجيو خورې وړې حملې پرې وکړې او کله چې غزني
ته راغلل له تېليو دروازو سره مخامخ شول ، غلجيو د شاله خولېرغل
پرې راووي ، دوی سنګرونه جوړول او لا بریدي نه وکړي
خوشاه شجاع په بېرته د انګرېز قواوې ورواستولې او غافلې کيږي کړل ،
غلیبي غازیات یوه برخه شهیدان او یوه برخه یې اسیر شول
چې د اسیران هم د انګرېزانو د کمپ په مخه کې د قربانی د پسونو
غوندې حلال او شهیدان شول ، انګرېزانو غوښتل ده وحشت
له لارې افغانان وویروي چې "تسلیم" شي او له جهاد نه لاس
واخلي . له انګرېزانو سره د غزني ښار د تینګی کلا د تسخیر
توان نه و ، سردار غلام حیدر خان بشپړ نظامي ترتیبات نیولي
وو خو دوی له یوه بل سیردار عبدالرشید نومي نه استفا
و کړه ، دهغه د خیانت له امله یې د غزني ښار کابلی د سرازه د شپې
له خوا والوزوله ، انګرېزي قواوې کلا ته ننوتلې ، په ښار کې

دنده کوشه په کوشه د لاس او چریوان جنه پیل شو تر
 دوولس سروزیات کسان شهیدان شول، جنګي بنديان
 یې شاه شجاع ته وروستل خوله مخامخ کېدو سره یوه بندي پرې غږ
 کې: « د پرنګي تر کره! » اوله دې سره ټول بنديان حلال کړای
 شول.

امیر دوست محمد خان په ارغندی کې له خپلو عسکرو سره ناست
 ؤ اود « شه به کېږي؟ » انتظار یې یوست، کله چې په غزني کې
 د انګرېزانو له وحشت نه خبر شو په ډېر تلولیتوب یې عسکر
 پرېښودل او داوڼی د کوتل له لارې د بامیان او خلم په لور روان
 شو او ترپ « ته یې په « خړپ » ترجیح ورکړه، کابل یې واکمنه شو
 او انګرېزان له خپل راورستلی ټولواک (؟) سره په کابل نشتول او د
 بالاحصار په اړه کې یې په بشپړه خاطر جمعې واړول. د کابل
 خلکو لاس پوڅي پاچا ته په کرکه، نفرت او حیرت کتل او انګرېزانو
 هم چې ځان پر افغانستان « مسلط » کولی و نودی د شاه شجاع -
 ظاهري نازول او پاچا - پاچا کول هم پرېښودل او په ډېره بې
 اعتنایي بې مستقیمه په حکمرانۍ لاس پورې کړ او مکاتن نور
 په افغانستان کې « سفیر » نه بلکه « ټولواکمن » ؤ.

انګرېزانو په افغانستان کې د خپلې دایمي استوګنې
 په غرض په نظامي تاسیساتو او د قشلوبه جوړولو لاس پورې کې
 او یو شمېر اضافي قوایي یې په دې نامه چې « موبعلا » له افغانستان
 څخه ورو بېرته ولېږلې او د خپل واک او حاکم په استحکام یې لاس

پورې کړ .

له بنلي خړا افغانانو د خپل حضرت له مخې خپل دښمن په خپل
کورد کې نشوی ليدلی ، د هېواد په گورت - گورت کې گنگو سې
وي ، د ټينگار تياري نيول کېده او د پاڅون ، د ملي غورځنگ
او د ملي يون .

ددې لوی قيام لومړنۍ خښتې هاغه واړه ملي اوځوان واره
پرنلونه وړچې د کندهار - کابل پر لاره پر شاه شجاع او دده پر دوستانه
لښکر د کلات غلجيو پيل کړل ، په غزني کې خلکي مېرني ټينگار
او مقابله وکړه او کله چې شاه شجاع (۱) او دده باداران په کابل کې
استوگن شول د زرملي خلک يا خېدل چې په وحشت سره
وکتل شول ، بيا چې خپلواک (۱) پاچا ننوکار ته يرونمايشي
سفر کاوه د کونړ خلکو د پاچا او دده د دوستانو پر ضد پاڅون
وکړ چې د توپونو په خوله غلې کړای شو ، ورپسې جبار خېدل
يا خېدل خرافکرېزانو په بيه هره پاڅون غای په غای غلې کاوه د پاڅون
پي م غلې کړ ، افغانان ددې پر غای چې دا " وحشت " يې وويږي
نوم جري او زه ور شول ، خرگيانو دې بېکانه دولت تر دمايي
له ودرکولو سره وغراوه او د حصارک غلجی يو غل بيا يا خېدل
او د کابل - ننکاره لاره يې تر تېديد لاندې ونيوله ، داد ۱۸۳۹ع
کال خواړه واره قيا مونه وو ، ددې قيا موني په نتيجه دام و چې شاه
شجاع (۱) خپل گمان وپېژاند او پوره شو چې زه " خريم ؟ " له مجا هدينو
سره يې د تماس هڅه وکړه خود انگرېز تر بشپړه څارنه لاندې

و او فرمانزده یې د انګرېزانو لاسونته ولوېدل او یله نتیجه
یې داوه چې په ۱۹۴۰ع کال کې د دې قیامونو لمن د پره خوره شو،
د حصارک د غلجیو جبهه پیاوړې پاتې شوه او په خور د کابل
کې یې دیوه برید په ترڅ کې د انګرېزانو لویه قوه نس کړه، همدار
وخت د کوهستان او بخارو خلک هم را ولاړل شول او د جهاد ملایو
یې ووتلې، د کتدهاږ خلک هم پاشخېدل او انګرېزي فرماندار
یې وواژه .

هله امیر دوست محمد خان بخارا ته تر تېبتي وروسته بېرته
شمالي ولایاتوته راغېرل شو او خلکو په مېړانه ملاتړ ورسره
وګر، له کتدزته له پنځه زره لښکر سره بلخ ته روان شو، له
علم نه هم پنځه زره لښکر ورغی، لښکر یې له انګرېزانو نه ماته
وخوړه خو پاچا د کوهستان او کاپیسا مجاهدینو په بلنه شایي
ته راغی دلته زه ورو مجاهدینو د ملی رهبر (۱)، په توګه ومانه
او له انګرېز سره بریالی جنګ روان و، انګرېزانو په جنګ
کې شرمېدلي ماته وخوړه خو پاچا یو ناڅاپي د جنګ له مېدانه
ورک شو، له خپل باوري دوست سلطنت محمد خان سره د کابل
په لور روان شو، د ۱۸۴۰ع کال د نوږم په شلورمه نېټه کابل
ته ورسېد، هان دیکر مهال و، مکناتن له ښکاره نه اړک ته
سولت و چې د پاچا ملګری سلطان محمد خان ورغی او ورته وېي
ویل: «امیر دوست محمد خان را ورسېد!» مکناتن په ولخطا
وېوښتل «له لښکر سره ۹، ده ویلې نه!» . امیر وروړاندې شو

مکناټن ته ورغاړه ووت او قصر ته له ننوتلو وروسته يې خپله تورمه مکناټن ته تسليم کړه چې بيا تر معاهدو او مفاهمو وروسته هند ته واستول شو؛ د شمالي مجاهدين د پاچا په نانگا وړکېدو پرېشانه وو خو کله چې خبر شول: پاچا له کټلي ميدان نه دېمن ته تېښته وروکړه دېر حېران شول خو پرېشان نه شول ځکه چې د دېمن ماتول او د خپل هېواد آزادي گټل يې خپل اسلامي او ملي فرض باله؛ دوی لکه زحمر زمري په خپل ټول قوت د دېمن په عسکري قتل ودرتی شول، زيات شمېر يې د دوزخ مېلانه کړل او پاتې ترې وټينډېل، هدا وخت په هلمند کې هم د جهاد يوه لويه جبهه جوړه شوه او په ننګرهار کې سنگوڅېل پاڅېدل چې په دې ډول په ۱۸۹۰ع کال کې د جهاد لمن ډېره خوره شوه او د افغانستان په هره برخه کې جبهې جوړې شوې.

د ۱۸۹۱ع کال شرمې له ورو- ورو قيا مونږ سره په آرامۍ تېر شو خو په اپرېل کې يې بيا قيا مونږه گړندی او پيا وړې شول، له يوې خوا د جهاد حلقه لويېدله او په ټول افغانستان کې خورېدله اوله بله پلوه د مرکن (کابل) په لور د حلقه د ټنگېدو په حال کې وه او د انگرېزانو د تنفس لارې يې بندولې؛ دکلات غلجيو په اپرېل کې يو ځل بيا په انګرېزي قواؤ بريالۍ حمله وکړه، په جون کې د کندهار عليزي پاڅېدل؛ انگرېزانو په مجاهدينو کې د نفاق اچولو له پاره کسان واستول خو بريالی نه شول. په هلمند کې له دېمن سره خونړي جنگونه پيل شول، د غزني خلکو په جولای کې دکابل-

کندهار لاره بنده کره اود انگرېزانو لويه قوه يې چې کندهار ته تلوتکې وه ، تنس کره ؛ د دسېرپه مياشت کې په گردېز کې د زاوې خلکو يو بريالی پاڅون وکړ ، په اکتوبر کې د کوهستان او حصارک مجاهدينو په گډه سره له کوهستان او تېریت نه تر بتخاک پورې د اترله سيمه انگرېزانو ته د اورپه تېرېد له کره ، د انجېرېز ودرېل شوي قواوې يې وار په وار له فتحه يووړې اود کابل په لور رالنده شول ، د اکتوبر په ۳۰ مه نېټه په بنار کې د سپاه سنگ په عسکري چوڼۍ مجاهدين لاس بري شول او نوزر مجاهدين په بنار کې دننه د يوه عمومي پاڅون په لټه کې وو ؛ تر اوسه د جهاد مشران په خپل - خپل ځای کې په جهاد بوخت وو ، واحد رهبري اود جهاد د لار بنود يې له پاره يې قبلي مفاهمه نه درلوده ، مجاهدينو د دې خلاف د کولو له پاره هم کار وکړ ، د ۱۸۴۱ع کال د نوامبر په لومړۍ شپه د مجاهدينو مشران د عاشقان عارفانو سره لنډه په باغ نواب کې په يوه کود کې سره لاغونډ شول ؛ امين الله خان لوکري ، عبداللہ خان اشکزي او نوزر د جهاد مشران د عمومي پاڅون د طرحې په جوړولو وغځېدل ؛ د جنگ قوماندان ، نائب او يوه انقلابي شوري يې جوړه کړه ، د دېمن مکتوبونه يې ضبط او مخاېرې يې تر کنترول لاندې راوستې او په لورې تدبير يې د قيام د بريالۍ کېدلو لورې خواوې وسنجولې او بيا يې نوږت پکړه وکړه چې سپاه د نومبر په دوهمه نېټه (چې د عقرب له ۱۰ سره سمون خوري) ملي عمومي پاڅون کېږي ؛

په پاك قرآن سوگند واخېست شو او سبا لمانځه مل عمومي
قيام په ټولو جوماتونو كې اعلان او له لمانځه او دعا وروسته
پيل شو ، د كابل ښار ټول د كانونه وټول شول د « الله اكبر »
ملكوتي غږونو د كابل ټوله فضا ونیوله . ، مجاهدين په خرابات كې
د برنس په كور ودرغل ، ده د پيسو او رشوت وعدي وركړې خو
مجاهدين پرې ورتويي شول ، په كودي كې اوږدې كړې او
غرشيپي وروسته يې ككره د كابل په خوك كې خپول شوي وه ؛
په ښار كې د انگرېزانو ټولو كورونو ته اوږ ورتنه شو ، مكناټ د
بي بي مهر و قشلي ته ورتنبد ، له بالا حصار نه د انگرېزانو يركنېك
مجهز عسك ښار ته راووتل ، نغور له باهونونه په ډبرو ويشتل ،
ابشېدلي اوبه يې پرې راټويولې او سنجونه يې پرې ل غورځول
او كله چې د مجاهدينو صفونو ته لا ورسېدل د لاس او چپرېوات
په جناخو كې دا اوه سوه كسه د پسونو غوندې حلال او د ووتخ
مېلانه شول ، شاه شجاع خپل زوی تیمور د خلكو د آلامولو له پاره
راولېږه خوده چې وضعه وليده مجاهدين يې د دښمن په
مقابل كې تشجيع كړل او حات ته يې نجات وركړ .

انگرېزانو كابل ښار له بالا حصار نه د ترېنو تر اوږ لاندي ونيو ؛
خو دې ترېنو ډزو د قهرېدلو او پاڅېدلو خلكو احساسات نور
م توپاني كړل ، دا وخت د شاه شجاع د دربار افغاني كار كوونكو
م د جهاد صفونو ته راودانكل او د يې يوازې پرېښود ، ۷۵۰ تني
بمې م له كورونو نه راووتلې او د مجاهدينو په صف وركړې شي ؛

انگريزان د بي بي مهرو او نورو عسکري قتلونه راغونډه شول او هلته يې دفاعي جنګ غوره کړ، د قيام مشران د جهاد او عملي جنګ مشران هم وو او د بنسټ ته د ننګ په ډګر ولاړ .

د نومبر په درېيمه نېټه د انګريزانو دفاعي کلاوې هم بچ نه شوې او مجاهدين ترې تاويلتاو شول او د اوخت د کرهډ امن ، کوهستان ، غلجیر ، لوګر ، ميدان ، وردگو او بنار ته دنورو لنډو سيمو مجاهدين هم رارسېدلي او د کابل له مجاهدينو سره يوځای شوي وو؛ د نومبر په شلورمه نېټه د انګريزانو د غلي لوی ګوډام او زياتې جنګي کلاوې مجاهدينو لاندې کرې او د نوامبر تر اوومې نېټې پورې انګريزانو ته يوازې بالاخصار او د بي بي مهرو لويه جنګي کلا ورپاتې وو .

انګريزانو د جلال آباد يا کندهار له لارې د انګريزو امدادي پوځ د راتلو انتظار درلود خو د اپرېل په ۱۱مه نېټه د کابل - ننګرهار او کابل - کندهار په لارو کې له منځه وړي وو . انګريزانو په جنګ سر بېرته له دسيسو او پيسونه هم کار واخيست او د جهاد لوی مشر غازي عبد الله خان اشکزی د همدې حيات بڼکار شو او عبد العزيز نومی د شاله خوا حمله پرې وکړه چې د نوامبر په ۲۹ نېټه داسې وخت چې د مجاهدينو د مورال د تقويې له پاره په زخمي حالت کې له کوره راوتلی او په آس سپور و شهيد شو؛ مير مسجدي خان مسجونم کړای شو چې د نومبر په ۲۶ مه نېټه شهيد شو خو جهاد غلی نشو او د نوامبر په ۲۵مه او ۲۸ مه نېټه سزار

محمد اکبر خان او محمد شاه خان غلجی د جهاد په مشرانو وړ
زیات شول او دا خلايي ډکه کړه .

انگرېزان مجبور وو او د دسمبر په میاشت کې چې له هرې
خوا نا امیده شوي وو سوې ته حاضر شول او د سوې د تړون
یوه مسوده یې ملي مشرانو ته واستوله خو هغوی مقابلتاً مسوده
تیاره کړه چې له افغاننستان نه یې د انګرېزانو بې له قید
او شرطه وتل ، افغانانو ته د درني وسلې پرېښودل ، بیاد -
افغاننستان په لوړ دتل له پاره کاره نه کتل یې مهم ټکی وو ؛
مکنات د دسمبر په یوولسمه د امسوده له ملي مشرانو سره لاسلیک کړه ،
مکناتن د پرژر له شوی تړون نه څپه غږول غوښتل او د
دسیسوله لارې یې نوي ارتباطونه ټینګول او د ملي مشرانو تر
منځ یې درز اچول غوښتل چې دوی بیا په پټه کې په دېر مهمیت
د انګرېز نوي دسیسې سره افشا کولې او د همدې مناققت نتیجه
وه چې مکناتن م سرپکې وځړ او د دسمبر په ۲۳ نېټه د جاهدینو
تر تیغ تېر شو .

انګرېزانو سره له دې چې له کابل نه د وتو تړون لاسلیک
کړی ؤ خو بیا یې م زړه ته نه لوېده چې یوه لویه استعماري
امپراتوریې دې دیوه واړه ملت له لاسه داسې شرمېدلي ماته
وځوري نورد نو قواؤ د رارسېدلو په تمه یې په وتلو کې ځنډ کاوه
خو جاهدینو فشار پرې اچولی ؤ چې د پرژر پاید ووزي ، د
انګرېزي امپراتوریې حیثیت نورد دځوندي کېد ونه ؤ ۱۸۴۶ع

کال دجنوری په ۶ مه نېټه د کابل تحلیه پیل شوه، په
 سره ژمي کې سره انگرېزان په بد حال په وتلو شول، دسهار
 له لمر ختلو سره یې د کابل له قشلي نه په وتلو پیل وکړ او
 تر لمر لوېدو پورې یې قشله تحلیه کړه، مجاهدینو د دوی
 تر وتلو وروسته قشلی ته اوږ واچاوه او د سرو لښو په رڼا
 کې تر ډېره محایه دوی ځان ته لاره ټاکله، انگرېزانو بیا هم تمه درلوده
 چې د ننګرهار نه به انگریزي قواوې ملاتړ وکړي او ماته به یې
 په بريې بدلې شي، مجاهدین پوره شول، د ورځې به یې د تړون
 په اساس د انگرېزانو ساتنه او څارنه کوله خو د شپې به له
 خړد کابل نه تر جگد لک پورې محلی افغانانو یرغلونه پکې
 کول او د دینین عسکر به یې له منځه وړل، د جنوری تر ۱۳مې
 نېټې پورې چې انگرېزان د جگد لک له غاښې اوسبتل
 د انگرېزانو له اوبلس زریز لښکر نه یوازې د اکټر برلیدن
 شونډی پاتې و چې ننګرهار ته یې د انگریزي پوځ د تباهی
 خبر ورسولای شو.

په دې ډول پوځ لویې امپراتورۍ له یوه واړه او بې پاچا
 ملت نه تاریخې او نه هېرېدونکې ماته وخوځه او هاغه و چې
 په قتل نړۍ کې یې ماته شو شوه او یو وخت داسې م راغې
 چې د الوی استعاری بنامار نومونه کاوند نه هم ودرتول
 مشراو په زرهاؤ میله له موب نه لرې ولاړ او دامستمرې یې
 له کومې څخه ووتلې.

تقدیر داسی پېښه کړه چې د افغانستان بل همسایه استاز
قوت ته هم د تېري وار ورسېد، د ۱۹۷۸- او ۱۹۷۹ع کلونو په
اپریل او دسمبر کې یې پر افغانستان دوه پړاوین تېری وکړ. پر
افغانستان باندې د انګرېز لومړی تېری او د روس
لومړی تېری د زمانې په لحاظ څه کم یوه نیمه پېړی فاصله لري
خو د پېښو تسلسل یې تر دېره څایه سره ورته دی او د تاریخ د
تکرار بڼه یې غوږه کړې ده نو ځکه موږ د انګرېز د لومړي تجاوز
پاڼه همدلته راغواړو او د موضوع د بشپړتابه له پاره د روسانو
د لومړي تېري پاڼه رااړوو او په تېریون کې یې مطالعه کوو.

دوه پانه

په ۷۹ - ۱۹۷۸ع کلوکې پر افغانستان

باندې دروسانو دوه پړاوین تېري

اود افغانانو ملي پاڅون

په شلمه پېړۍ کې م کورنيو شعرو، اغتشافونو اود واکمني
ککړې د اقتدار سر قابتونو د افغانستان هغه ځوانه
خپلواکي چې د لوی خداي جل جلاله په مرسته، د اعلیٰ حضرت امان الله
خان په اراده اود ملت په مېتوتر لاسه شوې وه له خپل اصلي
مېسېنه وايستله، افغانستان يې د بيلابيل محتاج کي، د اقتصاد
اوفرهنگي بېنکېلاک لاسونه له هرې خوا را اوبده شول، زهوب
خپلواکي تش په نوم پاڅې شوه اود دې زمينه يې برابرې کړه
چې افغانستان د شرقي بېنکېلاک کوي ته ورته بل وهل شي .
داوخت د هند او پاکستان په آزادېدلو او جوړېدلو پير

انگريز نومون له کاوند نه تللی و اوهم د غزې استعمار مخکېني
د امريکا په لاس کې وه ؛ امريکا له روس سره دنړۍ د
وېش (۱) په طرح کې افغانستان دخپلو گټو له ساحې مخه ايستلې
و اوله بېلې خواد روسانو سره اوخونړې بېنکېلاک نومون په
پوله ولاړ و ، له غير ملي حکومتونو سره يې د دوستۍ په جامه
کې تړونونه کول ، د اقتصادي ، فرهنگي او نظايي بېلا بېلو
تشبثاتو له لارې يې په افغانستان کې ځان تېنگاوه ، له يرې
خوا يې نومون عسکري ته لار وکړه اوله بله پلوه يې په ۱۳۴۳ ش
۱۹۶۵ع کې د « خلق » د باند په جوړېدلو سره نومون په هيواد
کې يوه پنځه سياسي اډه جوړه کړه ، که څه هم د « خلق » باند
له همت نه تجريد و خود روس په مالي او علمي سپوږتۍ يې تاداؤ
پوخ شو او دې تجرې ځوانانو په مغزونو کې يې ريښې وزغولې
لکه څرنگه چې د بېنکېلاک قانون دی په يوه امسا تکیه نه کوي
مخکه کېدې شي چې ورسته شي او اټکاو يې له هغه ولاړه شي
اوم بېنکېلاک په يوه هيواد کې دوي رقيبې ډلې يا کسان ساتي
خودواړه په مراقبت سره يو تړبل بڼې غلامۍ ته حاضر شي او
م د قدرت په وخت کې يوپه تخت کېنوي او بل له ځان سره
د خيره وساتي او که پر تخت ناست غلام غاښ غموله او يا يې صادقانه
غلامۍ نه کوله نو په دې ذخيره غلام يې د فشار د قوې په حيث
ووړوي او يا يې م مستقيماً پر ځای کېنوي . دا کار په نولسمه
پيړۍ کې انگريزانو م کړی و ، دامير دوست محمد خان د واکمنۍ په

وخت کې شاه شجاع د انگریزانو په غیرو کې و او بیا چې کله
شاه شجاع پر تخت کبښولی شو نو ا میر دوست محمد خان یې په غیرو
کې ورته کبښولی و. سوسانو هم دیوهداسې هدف له پاسه په
۱۳۴۵ / ۱۹۶۶ع کال د خلق باندې دوو برخو «خلق» او «پرچم»
ویشه، د پرچم پالیسی یې داسې وټاکله چې له حکومت سره
هم لار ولري، بېرک به له یوې خوا ظاهر شاه ته هتري پاچا وایه
اوله بلې خوا یې خپل باندې له محمد داود سره لنډه کړ او دهغه تر
بشپړ حمایت لاندې راغی، سردار داؤد د ۱۳۵۲ ش ۱۹۷۳ع کال
کودتا د همدوی په ملاتړ وکړ او پرچیان د وزارتونو پر څوکيو-
کبښناستد او خصوصاً د کورنیو چارو د وزارت له خوا د اوسلو لپاره
په سلو کې نوی څوکی هدی پرچیانو ته وسپارلی شوې، پرچیانو
د رشوت اخيستلو او نورو فضایعو له لارې د سردار داؤد حکومت
د پر بدنام او د خلکو نفرت یې ترې پیدا کړ، دا د روسانو له خوا
ورسپارل شوی پروگرام و؛ داؤد دیر ژر له خلکو نه تجرید
او د عام نفرت وپوشو څو کله چې داؤد په ځان پوه شو او غوښتل
یې چې له دې دام نه غاښه خلاصه کړي، زوس د خپلو ذخیره
ایجنټانو په وسیله په بهرنی او عاجل ډول د خلق او پرچم باندې ونه
سره یوځای کړل او د دواړو د کړکېچ له لارې یې دیوې خونړی
کودتا طرح وکړه، روس په دې لوبه کې د پردې تر شا هر څه مهیا
او چمتو کړل او د پردې پر مخ د ۱۳۵۷ کال د ثور په اوومه نیټه
(د ۱۹۷۸ع کال اپریل) خلقیانو او پرچمیانو خونړی کودتا

پیل کړه او څرنګه چې له یوې خوا د سردار داؤد حکومت له خلكونه تجرید و، له بلې خوا یې ایډیالوثری او بې خاصیته و، له بله پلوه مهمې چارې د بې کفایت کسانو په لاس کېنې وې او له بلې خوا داؤد ډېر مغرور او په ځان غاوره و؛ په یوه ورځ کې پرې بریالي شول او په دې وسیله روسانو پر افغانستان باندې په ۱۹۷۸ع کال کې خونړی خو غیر مستقیم تېری وکړ.

روسانو پر افغانستان باندې د دې په زور ورتپل شوي حکومت ترکیب په داسې ډول راڅرګته کړ چې د قدرت ټوله دخلقیانو لورته درغه کړې او دخپل استعمارې پلان له مخې پرچیان د اقتدار جناح ته اړباسي؛ بېرک له دې وېش نه ناراضه شو او یوځل بیا یې له خلقیانو سره زړه دښمني رانړې کړه او د روسانو د ترسره شوي هدف له پاره شری اتحاد ګډ وډ شو؛ په همدې حالت کې روسانو بېرک له افغانستان څخه د سفیر په جامه کې وویست او د سفارت ترسروا غلا وروسته یې په خپل ځناک کې کښېناوه، دا دروس له پاسه خلقیانو ته د فشار ډېره ښه قوه وه، که تره کی او امین به دښې غلامه رول نه لوباوه نو بریښنیف به د بېرک سر له ګمبوازانه ورتنه راوویست او دوی به یې د رقابت په دنیا کې هر ډول غلامه او لکه وهلوته اړکړل. خلقیانو د روس له فرماندې سره سم بې ساری وحشت وکړ، قتل عامونه یې وکړل، په لسم او زره بې ګناه افغانانو یې ووژل، کلی او ښارونه یې وړان کړل او په نتیجه کې خلکو ملي پاڅون پرې وکړ او په څو میاشتو کې دخلقیانو تر نیمایي زریات

عسکر او منصبداران مړه ، دخلقتیانو حزبی عزیمت او د
هېواد زیاتې برخې آزادې شوې دا وخت له یوې خوا خلیفات
د سقوط په پوله ولاس وو ، له بلې خوا به د امین خودخواهی
کله - کله د بې اجازتې غپلوله پاک دی هماغه اوله بدل لوري د
خلق د غلامی دود سرته رسېدلې او د لاس پاکولو د اسمال نور
زور شوی ؤ .

د پېښوپه نتیجه کې د شاه شجاعی تاریخ بیا تکرار را رسېدلی
ؤ ، روسانو له فراري ببرک (گیدمې) سره افغانستان ته درسي
لښکرو د لښتو تلو قرارداد وکړ ، پروگرام داسې ؤ چې روسان به
د انگریزانو په خلاف له ببرک نه وړاندې افغانستان ته ننوزي ،
امین خاين به را نسکوروي ، عسکري قشلي به مینسي ، راپور به لاندې
کوي او بیا به نو ببرک د روسیې له راپورنه خپل حکومت اعلانوي
په همدې حال کې به د روسیې د راپور موجوده د افغانستان له راپور
سر یو کیږي او داسې به ښودله کیږي چې گویا ببرک د افغانستان
له راپورنه غږېږي خودا نقشه مخدای رسول کوله ، روسان د ترکی
او هواله لاسې افغانستان ته لښتو تل ، امین یې مردار کي خو
عسکري قشلي یې لا بشپړې نه وې نیولې او د افغانستان راپور اعدای
خپروني کولې او هر امین دواکمنی خبرونه لیکلې ول ، په همدې وخت
کې ببرک له ټاکل شوي پروگرام سره سم د مسکو او تاشکند له راپور
کانونه خپله وینا نشر کړه ، امین یې نسکور شوی ویا له اوځان
یې د انقلابی شورا (ا) او د دولت مشر (ا) اعلان کي خو په همدې دقیقه

د افغانستان لاريو د امين د حكومت خبرې كوي او د روسانو
دا پلان هم رسوا شو.

هو! د شور ترخوږي كودتا وروسته چې هوډ يې دروسانو
غير مستقيم تېري كېږي، روسانو د ۱۳۵۸ ش (۱۹۷۹ ع) كال د
جدي په شپږمه نېټه پر افغانستان باندې مستقيم، بربنډ او
له ټولو قوانينو او هوانينو نه خلاف تېري وكړي، د دوي ترسل
زرو زياتې لټكې پر افغانستان راواوښتي او له شانه يو وطنپو
ثاني شاه شجاع بېرک تزارمل پسې لارون ؤ.

روسانو هم لکه انگرېزانو چې امير دوست محمد خان له روس سره
په مرسته تومتې كړې ؤ، امين له امريكا سره په مرسته تومتې كړي؛
دي يې د «سي، آي، اي» ايجنټ وگاڼه او زياتي وکړي چې که
روسان افغانستان ته نه وي راغلي نو امين به افغانستان امريكايانو
ته حواله كړي ؤ (۹). او برېښنيف خي واقع وويل چې: «دا تجاوز
وقايرو تجاوز دي او هوبن افغانستان حكه نيولى چې روسيې ته د
امريكي له خوا خطر متوجه ؤ»؛ روسانو دخپل بې شرمانه
تېري له پاره يوبل پر توگه هم ورواغوست او هغه دا چې هوبن
د افغانستان د قانوني حكومت (۹) په بلنه (۹) راغلي يو حوكله چې
ترې وپوښتېدل شول: د كوم قانوني حكومت په بلنه؟ حكه كه
امين راغونډي واي نو امين ځان در باندې واژه؟ او كه
بېرک دا كار كېږي نو بېرک خواهه وخت يو فرارې ؤ او د هغ
تړون كولو صلاحيت يې نه درلود؟ دوي بې خوايه وو خويرك

شرميا شتي وروسته په سپين سترگه وويل: زه د امين تر مرگه
شرميا شتي وړاندې كابل ته بلغلي وم ، له گڼند سره په تماس
كې وم اود گوند غرو دا فيصله (!) كړې ده ادا دى د تجاوز له پاره
يو داسې شيرې پرتوك چې تر پنخوا زيات يې هرڅه ترې بنسكار يري
تر دې وړاندې روسانو خپل تر لاس لاندې د تره كې او امين
گورديگي حكومتونه په افغانستان كې د عدل او نياو سمبولونه بلل او
د دوى ټول فجايع يې د " امپرياليزم تبليغ " كانه ، خود يوې نوي لويې
له پاره سكوت مات شو او د روس نوي گورديگي سترگې پټې او خوله
خلاصه كړه ، په دې غلط فكر چې كويا خان به په خلكو ومني د امين
په افشا ، كولو يې لاس پورې كې او دروس د ټولو سپوڅليانو د
نجا يهونه يې داسې پرده پورته كړه :

« (حفيظ الله امين) چې د افغانستان استقلال له خارجي ارتجاع
سره په سودا كې واچاوه او زهونې د زده او هليونو سره سم ثروت وچود
او حيف او ميل كې ، د افغاني غيور و او ننگيالو خلكو غيرت ، شرف
اوناوس يې تحقير او ترهين كړل ؛ د تل له پاره زهونې د كران هيواد د
شړند له هغې نه ايسته كړاى شو...»

ده په يوه بله علامانه وينا كې وويل : « كه ... د افغانستان
د شجاع اردو فداكارى اود شوروي دور وړى او بې شايې مرستې
نه واى نزد غزايه بريالى انقلاب به خپل نوى پراوته نه وى ننوتلى
اون به نه يوازې په افغانستان بلكه په منطقه كې يوه لويه تاريخي فاجعه
منځ ته راغلې وه ، دا دراماتيکه اولويه فاجعه د امين د بانډ په وسيله

د امریکا د استخباراتي ادارې سي . آی . ای ، د پيکن دره
د توطيې ، د منطقي د اجتماع ، د سادات ، اسرائيلو او دنورولتيا
خړاکورس په ترون او کډون ، طرح شوې وه ، چې د هغې له مخې يې د
افغانستان نيم اوسيدونکي له غځه وپهل ، د هيواد خپلواکي ، ملي
حاکميت او ارزي تماميت له غځه وپهل کېده او حتی د ايران اسلامي
نهضت چې د آيت الله امام خميني په وسيله فتح ته راغلی ، کومتل
کېده او په سيمه کې ترچيلی نه لويه فاجعه پېښېده له (۹) .

ده لکه شاه شجاع غوندي د روسانو د وحشي متجاوزولیکرو
په باب وويل : « د شوروی د وسله وال پوځ محدودې قطعي (۹) چې
د افغانستان . . . . د دولت په قانونی غوښتنه (۹) ، د بهرنيو
وسله والو تېري د دفع او له غځه وپهل او زموږ د هېواد د
خپلواکي د حاکميت او خاورې تماميت د ساتلو له پاك افغانستان
ته راغلي دي . . . . تر هغه وخته به دلته پاتې شي چې د افغانستان
نه د بهرنيو لمسونو ، لاس وهنو او تېريو کيچي اغېزه ورکه او له
غځه وپهل شي او ټولې بهرنۍ لمسونې ، لاسوهنې او تېري د بندولو
له پاره رښتيني او معتبر تضيي تاين شي . »

ده په هغو لهماؤ زړو شهيدانوم د مکر تمساحي او ښکې تويي کړې
چې خلقيانو د روسانو په فرمانده او وسله شهيدان کړي وو ، د دوي
فلقه (۹) يې واخيسته او په يوه وينا کې يې په پوره بې شرمۍ وويل :
« . . . . تر هرڅه وړاندې اجاره لاکړئ چې د افغانستان د ديموکراتيک
جمهوري دولت او حکومت د سيا سي کړنلارې تر وړاندې کولو مخکې د

گوڼد د مرکزي کميټې . . . . د انقلابي شورا او حکومت او زما بېرک کارول
 له خوا چلې ژورې خواشيني او لويې خراخوږي او درناوي . . .
 د هغوبې پايه او بڼکو او په وينو گډه او بڼکو په مناسبت تاسوته
 وهاندې کمې چې د حبس او زندان، جبري مهاجرت او تبعيد، تشييد
 او غير انساني نجر او شکنجې او زهون د لساؤ زرو مهيندو، پلرونو،
 وروغو، خویندو، لوڼو، زامنو، ماشومانو د دسته جمعي شهادت
 او وژنې له امله چې د حفيظ الله امين مير غضب له خوا او درې انسا
 وژونکې جلاد په مستقيم امر راغونځ ته شوي دي .»

هداران لکه څنگه چې شاه شجاع خان د ملت ضد کانه هدا سي پوه
 وينا د بېرک له خولې م ووتله: «په خواشيني سره بايد ورايم چې سره
 له دې چې رهبري د کارگرې طبقې او ټولو زحمتکېنانو په لاس کې ده
 خوزمون د دولت د ادارې ماشين لاس ته اوسه تر ډېره حده دخلکو په
 ضد دی.»

پرافغانستان باندې دروسانو له دې تېرې سره داخل د ملت
 د نړۍ ولاهدني او پاڅون ضرورت نه و، د افغانستان ټول ملت په
 تېرپوه نيم کال کې له خلقيانو سره د هيواد په بېلا بېلو برخو کې جنکېدلی
 و، شای په ځای يې د خلقيانو لوی - لوی پوځونه له فقهه وهري او ډيره
 روسي وسله يې تر لاسه کړې وه؛ د کيرلرې قتل عام، د هرات قتل عام،
 د ننگرهار او د مزلر د هدا دی د فرقو د بالاحصار د قتلې او د ريشفور
 د عسکري قيامونو کتل خلقيانو په وحشت سره تر سره کړې وو. د نورستا،
 کونړ، خدرانو، وردگو، باميانو او نورو زياتو سيمو قيامونه هم

شوي وو او مجاهدين وسله په لاس په سنگر ونو کې ناست وو؛
د روسانو تېري د جهاد ساحه نوره م پراخه کړه ، د ۱۳۵۸ ش
(۱۹۸۰ع) د دلوې په میاشت کې په هرات او کندهار کې بناریان
راولار شول او په شپو- شپو یې د « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » مقدس او
ملکوتي غږونه لوړ کړل او حکومتي تاسیساتو ته یې اور ورته کړه .
په کابل بنار کې م د همدې کال د کب په درېیمه نیټه له ټول بڼا
نه د اَللّٰهُ اَكْبَرُ آسمانی غږونه پورته شول د شبکې د ویتو د یې
مات کړل ، د پولیسوله ماوریتونو نه یې وسلې تر لاسه کړې
او سهار دوخته په ټول بنار کې مظاهري راووتې ، دوکانونه له یوه
سره وتړل شول ، د « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » چیغې پورته شوې ، د روس مرده
باد ، ببرک مرده باد ، روس دې زموږ خاوره پرېږدي ! شعارونه
ورکړل شول ، دولتي ودا مینو او موټرو ته اور واچول شو او روسانو
په ډېره وارخطایي تانکونه راوایستل ، پر چیانو د حوانانو په شهیدانو
لاس پورې کړې ، الوتکو الوتنې پیل کړې او د ورځ گردی قیود ولگېدل .
جمعي زندانونو خولې خلاصې کړې او په زدهاو افغانانو وراچول شول
بنديان په شپو- شپو وېرې وساتل شول ، په برقي ډنډو ووهل
شول اوران- راز زچرونه ورکړل شول خود اَللّٰهُ اَكْبَرُ په ملکوتي
غږ پیل شوی قیام ډېرې شپې دوامدار پاتې شو ؛ د ۱۳۵۹ کال -
(۱۹۸۰) په پسرلي کې د پوهنتون او لیسو جنونو او هلکانو د روس په ضد
مظاهري پیل کړې او د گولپو په باران کې به بنار ته راوتل او درې
په ضد به یې شعارونه ورکول . خصوصاً په جنونو کې په زدهاو ملالی .

را فتح ته شوي او سينې يې گوليو ته سپرکړې، دېر ولسي او جگړې
 په نزه شهيدان شول خو نعضت په مياشتو - مياشتو غلې نشو، پراخ
 شو، وسيع شو، د افغانستان گوټ - گوټ سنکر - سنکر او
 پڅي-پڅي يې عسکر - عسکر شو؛ د ابريالي او قهرمانانه جهاد په نره
 دوام لري او دوام به کوي خصوصاً وروستۍ مياشتې د جهاد د بري
 يې ساري مياشتې دي او روس او دروس بچيان يې لکه مورک غونډې
 پخپلو عسکري قرارگاؤ کې محصور کړي دي .

تر دې وخته پورې د انگرېزانو او روسانو لومړنيو تېريو
 د يونيم سل کلنې فاصلې سره - سره يو بل ته سره ورته لاره وهلې
 خو د روسانو د تېري موده ولې اوږده شوه ؟ دا يوه مهمه پوښتنه
 ده او دا وږدېدلو عوامل يې هر دېر دي .

ددې اړه جې جهاد لوی توپير دادی چې هغه وخت د جهاد
 قايدان او مشران له کليونه را ولاړ شول، خلک يې تنظيم کړل
 او د جهاد د پيل په وخت کې يې په بل پسې کابل ته ورسېدل
 او هلته په عين حال کې چې د جهاد مشران وو د جبهو قوماندانان
 هم وو، د هغو مشرانو دېر والی د تشت او تفرق له پاره نه بلکه
 د دې له پاره و چې د يوه مشر په شهادت سره يې بل مشر خای
 ډک کړي او د جهاد قومانداني په لاس کې واخلي، هغوی په
 دی فکر کې نه وو چې د شهيدانو له پاکر وينونه د موټرو،
 ماينو او مرفه شروند خاوندان شي بلکه هغوی تر نورو وړاندې
 سرونه قرباني ته وړاندې کړي وو، د هغوی تر فتح د دېهن

د نفاق او د زنا اچولو لاس کار نشوای کولای او د پېر زمر
 به یې د دینمن د سیسې په صادقانه ډول سره افشاء کولې او
 په کله به یې د دسایسو او وساوسو مخه نیوله . هغوی په
 مقدس قرآن تیننک ایمان درلود ، سر بښندل ورته آسان وو
 خو په قرآن او سوگند نه درېدل ورته کفر او له ایمانه
 تېرېدل ښکاره بدل .

خونن متأسفانه د جهاد داخوا بدله شوې ده ، د جهاد
 مشران له افغانستان نه دباندې او د جهاد له سنځرونو
 نه دوهره لیرې دي چې حتی د ۴۰۰۰ غزني یې هم غوښته نه رسېږي
 دوی د پېر بڼت ددې له پاره نه دی چې د جهاد په صفونو کې ټینګت
 راوړي بلکه ددې له پاره دی چې د جهاد واحد صفونه په خوږخو
 وویشي او کله - کله ددې زمینه هم برابره کړي چې یوه مجاهده ډله
 د بېلې مجاهدې ډلې غاړې ته ولوېږي ، په خپل منځ کې سره وجنګړي
 او اصلي دینمن ترې پاتې شي ، همداراز متأسفانه د جهاد مشران
 د امارتنو په القابو کې د پاچاهۍ کلتور په تر لاسه کولو بوخت
 دي او د موټرو ، مانیو ، عیش ، راحت او استراحت په لټه کې دي .
 اوم متأسفانه دینمن د جهاد صفونو ته خپل اوږد او ناوړی لاس را
 غزولی او په تفتین بوخت دي .

خوله دې مایوس کوونکو عواملو سره - سره د هیواد په گوټي -
 گوټي کې د جهاد گڼ بندیتوب موندلایه کوي چې دا مقدس جهاد
 هم د بېرې پرلپه لپه شوی او د عیش او نوش کې مصروف مشرانو

په ځای به جهاد مشري پیام هغو اتلو او قهرمانو قوماندانانو
ته انتقالیږي چې په سخت ژمي ، لوړو غزونو او هوډو د بنټو کې په
جهاد بوخت دي او دکولیو په باران کې د دښمن په لور مخ په
ولاندې وږځي او سگړوندي یې یو پر بل پسې له فتحه وړي .
هوښ باوري یو لکه څرنگه چې انګرېزانو شرمېدونکي ماته
خوږې هداسې شرمېدونکې ماتي ته روسان هم وړاندې شوي
او د تېري وحشیانه څپې یې ډیر ژر په تېرېدو دي .
وَمِنَ اللّٰهِ التَّوْفِیْقُ وَعَلِیْهِ التَّكْلَانِ .

در پیمه برخه :

د بالاحصار ننداره

سُرخرویی یې تل په وینود د بښمن ده
د کابل بالاحصار کې دا اثر دی

د کابل د شپږ دروازې غره د تاریخي لړۍ په ختیځه
پېلامه کې د بالاحصار پر تمینه کلا د نکه غاړه ولاړه وه، تول
کابل یې تر نظر لاندې ؤ، د کابل ښار ساتنې د پاڅه ستر
په توګه یې په سلهاؤ کلونه خپله تاریخي وظیفه سرته رسوله
او افغاني عسکرو ته یې د تل له پاره په خپل زړه کې ځای
ورکړی ؤ.

د ۱۸۳۹ع کال د اوړي یوه ډېره توده او دوپ ورځ وه،
په اصطلاح پېریانو تنورونه اچولي وو، د خوږ له لاسه
هوا توره ښکارېدلې او درېنا په زړه کې یې یوه توره تیاره خوړلې
په همداسې یوه ورځ د بالاحصار دروازې پرانستې شوې، د افغان
عسکرو پر ځای ناآشنا پوځیان ورته را ننوتل چې سره مخونه،
سره ویښته او شنې وچې - وچې سترګې یې درلودې، دوی
راغلل د افغاني عسکرو مورچې یې ونېولې او د کابل ښار
څارنه یې له دې پاڅه سنگر نه پیل کړ، د دانګېزانو
د هغه څلور پوځوس زریز پوځ له ډلې څخه وو چې ظاهر ا
افغانستان ته د «دوست» (۹)، لیکر په توګه، د فرار ی
شاه شجاع له خوا رابلل شوي وو خو په حقیقت کې شاه شجاع

د دوی له خوا افغانستان ته راوستل شوی ؤ .

بالاحصار خپلونزیر میلیونه حیران - حیران کتل چې

ددې حصار له لمنې سره د توپونو په دزو سره پاچایي سلامي
وشوه او په دې وسیله په کابل کې د شاه شجاع خپلواک حکومتې
اعلان شو، پاچا اعلان صادر کړ چې : زه په خپل موروثي تخت
کعبیناسم او دوستي قواوې دې، نر ماد قانوني حق د راسپارلو
له پاره راسره راغلی دي او کله چې زما تخت تینلې او مخالفین
و خپل شي بیا به دا دوستي قواوې بېرته خپل لوی هیواد ته
ستینوي . ۱ .

خو بالاحصار په رڼو سترگو کتل چې ورته راغلي شین

سترگې مېلمنه د کور په هرڅه واکداري کوي او د کور د میړني
په توگه ځان بشپړي او حتی د دې زړور دې، پاچا دخپلې خورې
هم د همدې له خوا دیکتي کېږي؛ دی چوپ او غلی ؤ خردا
ران په دې خاورینو دیوالونو کې محصور پاتې نه شو، خو
شو او په ټول هیواد کې افشاء ! .

د افغانستان میړني او په خپلواکي مین ملت دخپل کور

غاصب ته له پخوا نه بد ورگي ؤ او س غوسمن او قهرجن را
پاشېد، د هیواد په گوټ - گوټ کې پورې - وړې غونډې
وکړې، وړې غونډې پسې لویې شوې توحید شوې، سره غبرگې
شوې، یو لاس شوې، تر کابل راچا پېر شوې، د بالاحصار
د پخو دیوالونو غونډې یې د مقاومت انساني دیوالونه جوړ کړل،

راغونډ شول اود ۱۸۴۱ع کال دهنی د نومبر د دوهمې نېټې
د سهار په خزه کې یې د قرآن کریم په حکمې رسمې باندې د پښې
ترې په کولوسره پاڅون وکړ او قیام اود بالا حصار لمنې ته
یې لاس وړید کړ، انگرېزان یې همهلته ایسار کړل، په تشو لاسو
خود مقاومت په پولادینو کامونو مخ په وړاندې ورغلل، شهیدان
یې ورکړل او قربانیان! اوله همدې شهیدانو نه یې زینې جوړې
کړې، د بالا حصار لوړو دیوالونو ته پرې ور وختل، ترې ورواوتل
انگرېزان یې د اور په لمبو کې را ښکېل کړل، د بالا حصار لمن
یې ددوی په وینو تکه سره کړه، اوددې تاریخې حصار پاکه غېږ
یې ددوی له ناپاکو وجودونو څخه پاکه کړه -

بالا حصار تندان کوله چې په فریب راغلی د بنمن د توپې په زور
له بالا حصار څخه اوبیا له افغانستان څخه وایستل شو او چا چې
دا دوستان (۹)، رابللی وو د هغه وینې یې هم له دوی سره گډې
کړې -

دېر کلونه وروسته هدا شین سترگي میلمانه یو ځل بیا راغلل
د بالا حصار لوړو ته یې پورته نشوی کتلی او دخپل قهر سره یو
له پاتې د اور لښې ورته کړې - پوځ او سرلویې بالا حصار د
اور خوراک شو خرد بنمن ته یې سر تیتې نه کې او په کنډ کېرنگا
په خپل ځای سرلویې پاتې شو -

کلونه تېر شول او پېړۍ واوښتې بالا حصار هدا سې سرلویې
شروتد تیراوه، دخپل وروسته پاتې هیواد ننداره یې کوله

خود خپلو غیور و بچو مېراني او غیرت يې زده تکیه کړی ؤ .
 د ۱۹۷۹ع کال د وروستی میاشتې وروستی شپې ورځې او
 د ژمي ډیره یخه او خړه پړه ورځ وه ، یخ په رگونو کې وینه وچوله ،
 د دسمبر ۲۷ ورځ و چې یوځل بیا د بالاحصار دروازې پرانستې
 شوې ، د افغاني عسکرو په ځای بیا هم نا اشنا پوځیان ورته
 را ننوتل چې د دوی هم سره مخونه ، سره وینه او شپې پوچې
 سترگې وې خورفرق دومره وچې هغه نا آشنا میلمانه د غزني بڼکلاک
 څري وو چې د ختیځ له لارې هېواد ته را ننوتې وو او داد
 شرقي بڼکلاک بچوڼی وو چې د شمال له لارې یې هېواد ته څنه
 کړې وه ؛ دوی هم د افغاني عسکرو مورچې و نیولې او د
 کابل ښار څارنه یې له دې پاڅه سنگرنه پیل کړه ، هو !
 داد روس د هغه سلزر کسین پوځ له ډلې څخه وو چې بیا
 هم افغانستان ته د دوست (؟) لښکر په توگه د فراري بېرک
 له خوا رابلل (؟) شوي وو خو په حقیقت کې بېرک دوی
 افغانستان ته راوستلی ؤ -

بالاحصار بیا هم خپلونیویر میلمنوته حیران - حیران کتل
 چې د بالاحصار له لوی لور سپیکرنه د بېرک خپلواک (؟) حکومت
 اعلان شو ، بېرک وویل چې زه د تخت د مستحق په توگه رئیس
 جمهور شوم او دوستی قواوې (؟) د افغانستان د ساتلو له پاره
 راسه راغلي او کله چې مخالفین و خپل شي اود امپریالیزم لاس غزته
 ختمه شي بیا به دا دوستي قواوې بېرته خپل لوی اوسوله

دوست (۹). هیواد ته ستنږي .

بالاحصار بیا هم کتل چې داخل راغلي شين سترګې مېلنه
م دکورد مېرمنې په توګه اختیارات په لاس کې لري او بېرک
دیوه لږد سپیکر په حیث غور مېږي ، قلعې کوي او
کومی شلوي ، دی بیا هم غلی او چوپ و خو په شاوخوا
کې یې په دې ساړه ژمي کې تاوده سنگرونه جوړېدل او فقط
دوی میاشتي وروسته د حوت په درېیمه نېټه داسې هم
وشول چې یوځل بیا لکه یونیم سل کاله وړاندې د کابل ښار
د الله اکبر ملکوتي غږونو په سرواخیست او د هېواد خلک
په خپل بې دینه دینمن پسې په تش لاس را پاشېدل او د
دینمن له تاکنو سره یې غږې وکړې ، دا ډول ولاړېدني یې بیا-
بیا ولیدې او دېر ځل د تډو شپو په زړه کې داسې هم وشول
چې د هېواد غړي زامنو بیا هم د بالاحصار لمنه ونیوه او
د بالاحصار دیوالونه یې د دینمن په وینو ورنګول .

بالاحصار هر شپه او ورځ د همداسې پېښو تماشایي دی
خو د دینمن د ډېرو وینو له پانځۍ تنده ورځ په ورځ لازیاتېږي
او ډاډه دی چې هغه ورځ به هم دېر ژر را ورسېږي چې دا
شین سترګي مېلمانه یوځل بیا په دسته جمعي ډول دده په
پښو کې قرباني شي .

زه یو سهار د بالاحصار د شرقي دروازې په لمنه کې
تېرېدلم چې ور وې کتل په ^{دروازې}روزي عسکرو پیره کوله ، په سترګو

مې تياره راغله خوچې لږ وروسته بڼه خیر شوم د دې
دروازې هغه ډبرین زمريان چې د افغانی عسکرو ترڅنګ به
پې سر و نه بڼکار بدل هم له منځه وړل شوي وو ، ما په
دې ډبرینو زهر و پسي د تأسف سرخوځاوه چې یو ناڅاپه
مې د « شهدای صالحین » په لور د بالاحصار په لور او لورې
دیوال چې زور شوی و خو نسکور شوی نه و ، سترګې ولګېدې
بالاحصار ننډاره کوله ، د لمر زرينو وړا تګو پې د منځ وړې
وړې شکې لملولې او په دې خلا کې پې د حال په شربه ویل
« خیر دی که د بڼمتانو زما د لمنې ډبرین زمريان له منځه
یوړل خوله مانه تا و راتا و د وطن زمري بچیان مېرني مقابلې
ته چمتو دي او ما په دې سترګو لیدلي چې داخل به هم د ان مریا
داسې بریالی کېږي لکه څو ځله چې د خپلو قوي د بڼمتانو په مقابل
کې بریالی شوی او په تش لاس پې خپل زور و د بڼمن زما په پښو
کې قربانی کړي دی ! » -

پښو ته نه عې هسکه غاړه به اوسېږي
زمانه ده ، حادثې دي ، زموږ سردی

(پای)

ضیوہ

د ليکوال نور چاپي آثار

- ۱- «پوهنه او پښتو ادب» (د علم او پوهې په ارزښت باندې د پښتو شاعرانو نظريې)؛ په «پوهنه» مجله کې پرله پسې خپور شوی دی؛ ۱۳۴۱ ش / ۱۹۶۲ ع .
- ۲- «ولی» (ددې کلمې پر ۳۳ معناؤ څېړنه)؛ په پوهنه کې پرله پسې خپور شوی؛ ۱۳۴۳ ش / ۱۹۶۴ ع .
- ۳- «سکروټي» (د انتقادي شعرونو مجموعه)؛ ۱۳۴۵ ش / ۱۹۶۶ ع .
- ۴- «په پښتو نظم کې د تاريخ استخراج» (څېړنه)، دارساله لومړۍ په «آريانا» مجله او بيا په کابل «مجله کې خپره شوې ده؛ ۱۳۴۵ ش / ۱۹۶۶ ع .
- ۵- «برېښ» (انتقادي او انقلابي شعرونه)؛ د شهيد پايښ حنيفي له «سپېده» نومي شعرونو سره يوځای؛ ۱۳۴۶ ش / ۱۹۶۷ ع .
- ۶- «د هوتکونارې» (د شفاهي منظوم تاريخ يوه مجموعه) ، ناشر: «پښتون کتاب فروشي» ، ۱۳۴۹ ش / ۱۹۷۰ ع .
- ۷- «د خلکو سندرې» (د پښتو اولسي ادب د ډولونو معرفي او څېړنه) ، ناشر: د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه ؛ ۱۳۴۹ ش / ۱۹۷۰ ع .
- ۸- «د پښتو پخوانۍ تذکرې» (د پښتو تذکرو تذکره) ؛ ناشر:

- « د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه »؛ ۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ ع .
- ۹ - « د افغانستان لومړنی کاغذي پيښي »، (په افغانستان کې د کاغذي پيسو تاريخچه)؛ په « آريانا مجله کې خپره شوي، ۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ ع .
- ۱۰ - « د سقراط محاکمه » (د افلاطون ليکنه)؛ په پښتو ژباړه؛ د « زيري » په جريده کې پرله پسې خپور شوي، ۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ ع کال .
- ۱۱ - « سقراط په زندان کې » (د افلاطون ليکنه)؛ په پښتو ژباړه؛ د « زيري » په جريده کې پرله پسې خپور شوي، ۱۳۵۱ ش / ۱۹۷۲ ع کال .
- ۱۲ - « د تاريخ ټولني کتابونه » (اختصاصي بيليوگرافي)؛ ناشر: « د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه »؛ ۱۳۵۱ ش / ۱۹۷۲ ع .
- ۱۳ - « د جمهوريت وړې » (د جمهوريت په باب د ويلو شعرونو مجموعه)؛ ناشر: « پښتو ټولنه » د « کابل مجلې » اداره؛ ۱۳۵۲ ش / ۱۹۷۳ ع .
- ۱۴ - « ادبي ستوري » - لومړی ټوک - (د لرغونو شاعرانو تذکره) ناشر: « پښتو ټولنه »؛ ۱۳۵۳ ش / ۱۹۷۴ ع .
- ۱۵ - « پښتو پانگه » - لومړی ټوک (کتاب پېژندنه)؛ ناشر: « پښتو ټولنه »؛ ۱۳۵۴ ش / ۱۹۷۵ ع .
- ۱۶ - « تېر يا دونه » (د ملي وياړنو په ياد کې ويلي شعرونه)؛ ناشر: « د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه »؛ ۱۳۵۴ / ۱۹۷۵ ع .

۱۷- « دروېنان ياد » (د بايزيد روېنان د بين المللی -

سمینارد مقالو مجموعه) - ټولونه - ناشر: « پښتو ټولنه »؛

۱۳۵۵ ش / ۱۹۷۶ ع .

۱۸- « روېنان ليکنې » (د روېنانو د آثارو معرفي)؛ ناشر:

لومړی ځل په « آريانا » مجله او بيا په « روېنان ياد » کې خپره شوی؛

۱۳۵۵ ش / ۱۹۷۶ ع .

۱۹- « خواجه عبدالله انصاري او دده مناجاتونه » (د خواجـ

کتابچنود او په مسجد نثر دده د مناجاتونو ژباړه)؛ ناشر :

« د پښتو د پرمختيا او پياوړتيا آمريت » ؛ ۱۳۵۵ ش / ۱۹۷۶ ع .

۲۰- « پښتو د پېړيو په پوړيو کې » (د پښتو ادب يولنډچاچ)؛

دا اثر لومړی د ۱۳۵۵ کال په « افغانستان کالني » کې او بيا

په نقش فرهنگي افغانستان « نومی کتاب کې خپور شوی؛ ۱۳۵۵ ش

۱۹۷۶ ع .

۲۱- « فولکلور د علم مور » (پر علمی پرمختگونو باندې د فولکلور

فکر اثر)؛ دا کتاب د « فولکلور » په مجله کې پرله پسې خپور

شوی ، ۱۳۵۵ - ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۶ - ۱۹۷۷ ع .

۲۲- « پښتو ادبي ټولني » (د ادبي ټولنو او مرکزونو پېژندنګل)؛

په « پلوشه » مجله کې پرله پسې خپره شوې ، ۱۳۵۵ - ۱۳۵۷ ش

کلونو پورې / ۷۶ - ۱۹۷۸ ع .

۲۳- « ای هیکواده! ای هیکواده! » (د هیواد په ستاینه کې

شعر وښه)؛ ناشر: پښتو ټولنه ، « د زین » جریدې ادارې؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .

- ۲۴ - " پښتو خپرونې " (د پښتو جریدو، ورځپاڼو او مجلو پېژندګلوی)؛ ناشر: " د پښتو د پرمختیا او پیاوړتیا آیت " ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۵ - " په افغانستان کې د ژورنالیزم تاریخچه "؛ ترجمه او تالیف؛ ناشر: " د تاریخ او ادب ټولنه "؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
(د اثر یوازې سل نسخې نشر او پاتې د خلیانو په وحشی دوره کې په مطبعه کې سانسور او د اور خوراک شو) .
- ۲۶ - " پښتو کتاب بنود " (د پښتو د یونیم زر ټوکو چاپی کتابونو فهرست)؛ ناشر: " د بیهقی کتاب خپرولو موسسه؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۷ - " معرفه الافغانی " (د پښتو لومړنی ژبني کتاب، د پیر محمد کاکړ تالیف)؛ سریزه او د متن برابرول؛ ناشر: د اطلاعات او کلتور وزارت، د ننګرهار مجلی مدیریت؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۸ - د رحمان بابا دیوان "؛ د انتقادی متن مقدمه، د متن مرتب: محمد عارف غروال؛ ناشر: " پښتو ټولنه "؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۹ - " د پښتونخوا د شعرهار وېهار " (د فرانسوی مستشرق - دارمستر ټولونه)؛ د مقدمو پښتو ترجمه او چاپ ته چمتو کول؛ ناشر: پښتو ټولنه، ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۳۰ - " پښتو پانګه " (دوهم ټوک) - د پښتو آثارو بېلیوګرافي؛ ناشر: پښتو ټولنه، ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۳۱ - " د سره غره ګلونه " (د پښتو څلورو تنو لرغونو شاعرانو -

- مشرحه تذکره)، د ښاغلي زلي هيوادمل په ملتيا - لومړي
د «زيری» د ۱۳۵۷ کال په کالڅي کې او بيا د امان کتاب چاپولو
مؤسسي ځانگړي نشرکړه؛ ۱۳۵۷ ش / ۱۹۷۸ ع .
- ۳۲ - «دارالامان - ښار اوماڼی» (د دارالامان د جوهد و -
تاريخچه)؛ په «آريانا» مجله کې خپور شوی، ۱۳۵۷ ش / ۱۹۷۸ ع .
- ۳۳ - «خوب» (د جهاد د شعرونو مجموعه)؛ د سمون په
مستار نامه - ناشر: امان کتاب؛ ۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ ع؛ پېښور .
- ۳۴ - «ناسيوناليزم او ملي مسايل» (د سلو پوښتنو او ځوابونو
په بڼه د افغانستان د ټولني، ملي هيلو او اړتياؤ او مقدس جهاد
ساده سياسي څېړنه) - د سمون په مستار نامه - ناشر: د «اسد»
اداره؛ ۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ ع، پېښور .
- ۳۵ - «ادبي ستوري» - دوهم ټوك - ناشر: د هنر او کلتور -
رياست ۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ ع .
- ۳۶ - «ادبي ستوري» - درېيم ټوك - په خواره ډول د «زيری»
په جريدې او «کابل» مجله کې خپور شوی؛ ۱۳۵۹ - ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۰ -
۱۹۸۱ ع .
- ۳۷ - د «واصل روښاني الفناي»؛ (مقدمه - تصحيح او لغتنامه)؛
په «کابل مجله کې خپره شوي؛ ۱۳۶۰ ع / ۱۹۸۱ ع .
- ۳۸ - «د پښتونني ادب» (د پښتو د معاصر ادب ډولونه او اوسنا
څيړي)؛ ناشر د «کابل پوهنتون» د اثر د افغان ياد نومي مجموعه
کې خپور شوی دی؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .

۳۹- « ژب پالنہ » (پښتو ژبې د پالنې او روزنې تاريخ)؛

ناشر: د افغانستان د علومو اکاډيمۍ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .

۴۰- « ناوې پښه اخله سپرپره ! » (د پښتني ودونو پر

دودونو يوه خپرونه) ؛ د ارسکاله په راډيو افغانستان کې پر له

پسې يوکال خپره شوې ده ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .

۴۱- « د نيموشپو سندرې خوندي کړي » (د پښتو سپر او لسۍ ادب

يوه نوې خپرونه) ؛ د دې اثر يوه برخه د ښاغلي غروال د

« غزۍ سندرې » کتاب د مقدمې په توگه خپره شوې او انگرېزي

ترجمه يې د پښتو شپږنو د نړيوال مرکز په « پښتو » مجله کې پر له پسې

نشر شوې ده ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .

۴۲- « زرينې خانکې » (د پښتو د تخليقي ادب ډولونه) ؛

لومړۍ د زيرې د ۱۳۶۰ کال په کالني او بيا ځا نچېرې خپول

شوی دی ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .

۴۳- « زنجيرۍ » (د خوشال خان خټک په يوه اثر تحقيق) ؛

د اثر يوه برخه کابل مجلې خپورکړې ؛ ۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ ع .

۴۴- « پښتو ډرامه » (د پښتو ډرامې تاريخ) ؛ ناشر: د

افغانستان د علومو اکاډيمۍ ؛ ۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ ع .

۴۵- « په افغانستان کې د سکيد جمال الدين افغان خدمتونه »

ناشر: سنټرل ايشيا ، پېښور پوهنتون ۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ ع .

۴۶- « اورونه او ويرونه » (د انقلاب د دورې شعرونه)

ناشر: امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع ، پېښور .

۴۷ - « دشمال له خوا شمال دی » (شعرونه) ، ناشر :

امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع ، پېښور

۴۸ - « زندان » (شعرونه) ، ناشر: امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۴۹ - « د وینوبهیر » (شعرونه) ؛ ناشر: امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۵۰ - « انجام » (شعرونه) ؛ امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۵۱ - « تصویر » (شعرونه) ؛ امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۵۲ - ورک زوی ختکه پیدا شو ؟

د اخوند اسحدره تالیف ، مقدمه اوسمون ، په ۱۳۶۴ کال د

امان کتاب خپرونه .

۵۳ - حدیث خون ، د استاد پژواک خوجهادی شعرونه ،

د محمد روحانی میلمنی ټولنه ، سریزه او ژوند لیک ، امان کتاب ، ۱۳۶۴ ش

۵۴ - فالنامه ، د خورشال خان خټک ، سریزه - سمون او

لغتنامه د پېښور پښتو اکیډمی خپرونه ، ۱۹۸۵ ع کال .

یادونه: د « ۸ » نومه کتاب « پښتو پخوانه تذکرې » پاتې لړۍ د

« پښتو اوسنۍ تذکرې » په نامه پروفیسور ولی محمد خان سیال کاکړ

کښلې چې د چاپ له پاره چمتوده ، همداراز د « ۲۲ » نومه کتاب

« د پښتو ادبي ټولنې » د دوهم ټوک لیکلو له پاره حوان لیکوال

او شاعر ښاغلی شیخ نورعلی بنور . اقدام کړې او انشاء الله

ژر به چاپ ته چمتو شي .

ARTS

B

4.36

RAF

1611

د امان کتاب له چپرو مو خنډ

چينور

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**